

А.М. Кучуран

ЛОКАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ТИПИ МІСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ РУХІВ

У статті аналізуються міські соціальні рухи та їх потенційна участь в локальній політиці. Поряд з іншими місцевою владою та бізнесом пропонується розглянути міські соціальні рухи в якості впливово політичного актора міських режимів. Вказується на важливість врахування різних контекстів при дослідженні міських рухів, наводяться дослідження європейських науковців з приводу особливості посткомуністичного простору в аспекті політичного активізму. Запропоновано типологію міських рухів відповідно до сфери функціонування та аналізуються типології окремих європейських дослідників.

Ключові слова: міські соціальні рухи, міський режим, типи міських рухів, міська влада, локальна політика.

Те, що чиниться в громадському автобусі або в крамниці, може бути не менш важливим, а то й важливішим, аніж події в міській ратуші
Блер Рубл [3, с. 14]

Проблематика досліджень локальних політичних процесів, взаємовідносин між різними акторами місцевого рівня, конфігурації політичної влади в містах, набула особливої уваги серед дослідників з середини минулого сторіччя. Зокрема, це дослідження американських дослідників школи плюралізму (Р. Даль, Р. Волфінджер, Н. Полсбі та ін.) та елітизму (Ф. Хантер, Ч. Р. Міллс, У. Домхофф), до яких в 60-70-х роках додалися порівняльні дослідження, погляди неомарксистів. В цей період основними політичними акторами локальної, зокрема й міської політики, науковцями розглядалися органи державної влади, їх службовці та представники приватних інтересів, в першу чергу бізнесу. У 80-х роках К. Стоун сформував теорію міських режимів (*urban regime theory*), яка дає змогу зрозуміти та пояснити співіснування і взаємодію політико-публічних та приватних інтересів у процесі вироблення та реалізації управлінських рішень. Окрім публічної влади та бізнесу К. Стоун звертає увагу також на громадський сектор, який є потенційним актором міських режимів. Загалом він виокремлює чотири типи міських режимів: 1) режим підтримки (*maintenance* або *caretaker*) статус-кво (сервісу), який фокусується на буденному наданні послуг і виступає проти масштабних проектів розвитку, які можуть підвищити вартість життя в місті [25; с. 84]; 2) режим розвитку, який сконцентрований на зміні використання території задля промоції росту; 3) прогресивний режим середнього класу, який включає цілі захисту навколишнього середовища, збереження історичної спадщини, наявності доступного житла; 4) режим розширення можливостей нижчого класу, що підкреслює політику інвестицій в людський розвиток та розширення ринку праці. Останні два типи найважче досягнути, оскільки вони передбачають певний примус, стримування і регуляцію бізнесу, а не добровільну співпрацю [22, с. 18-22]. Відповідно у міських режимах першого типу домінують державні службовці, які завдяки виконанню буденних сервісних послуг заробляють собі підтримку, зокрема електоральну. Домінуючим актором режимів росту є бізнес. Для третього і четвертого типів режимів необхідна участь представників середнього, нижчого класів, які звично можуть діяти через об'єднання громадського типу. Деякі з дослідників небезпідставно об'єднують ці два

типи в один, якраз на основі критерію домінування в режимі та його порядку денному, громадських об'єднань [25, с. 84-86].

До організацій громадського типу відносяться локальні ініціативи, низовий та громадський активізм, неурядові організації. На думку автора, міські соціальні рухи, що є також об'єднаннями громадського типу, можуть виступати політичним актором в рамках міського режиму. Відповідно, метою статті є аналіз участі міських соціальних рухів в локальній політиці та виокремлення можливих їх типів відповідно до сфери функціонування.

Активно досліджувати соціальні рухи, й міські в тому числі, науковці розпочали з 1960-х років, на хвилі протестів та громадських хвилювань, що прокотились містами Європи та США. Згодом, у 80-х роках ХХ ст., коли в науковий обіг увійшла теорія міських режимів, різноманітним організаціям і групам громадського характеру стало приділятися більше уваги серед дослідників вже міської політики. Це було спричинено переглядом їхньої ролі в локальній політиці. Адже, як зазначалось вище, згідно теорії міських режимів представники середнього класу, які можуть виступати в ролі локальних активістів, учасників міських рухів, можуть відігравати значну роль у розвитку міста, на рівні з такими політичними акторами міських режимів як представники місцевої влади та бізнес.

Західні дослідники С. Файнштейн (Fainstein) та К. Гірт (Hirst) визначають соціальні рухи як колективні суб'єкти, що одночасно є і організацією (дезорганізацією), і способом досягнення цілей. Соціальні рухи можуть включати організації, де є членські внески і списки учасників, але їх загальна структура не є фіксованою і вона завжди в процесі становлення – рухи є феноменом, що постійно розвиваються [23, с. 182-183].

Іспано-американський науковець М. Кастельс, що вперше використав термін «міські соціальні рухи» зазначає, що впродовж всієї історії, соціальні рухи були основними агентами соціальних змін. Соціальні рухи викликані емоціями, які колективно поділяються, а окремі індивіди поширюють емоції через комунікацію. Соціальні зміни, на думку М. Кастельса, невіддільні від просторових змін. Він стверджує, що всі міські форми є результатом невинної взаємодії між відтворенням міських форм інститутами та опором з боку громадян, які не відчувають залучення в процеси автоматичного відтворення існуючої міської структури. Міські форми (вигляд, форма міста) є результатом міської соціальної структури та соціальних рухів, які взаємодіють між собою [15].

Свідченням того, що міським соціальним рухам та й городянам загалом М. Кастельс відводив найбільшу роль у міському житті, є обрані ним слова Жан-Жака Руссо в якості епіграфу до своєї книги «Місто та низові рухи: крос-культурна теорія міських соціальних рухів», які є наступними: «Houses make a town, but citizens make a city», що можна розуміти як: «Будинки заповнюють простір, а жителі роблять його містом» [8, с. 5].

Стосовно ж критики ідей М. Кастельса, то вона базувалась на тому, що він не враховував різний контекст. Цей аспект спричинив до появи нових теоретичних підходів, як-от «структури політичних можливостей» (Political Opportunity Structures), основним захисником якого був К. Пікванс. Він наголошував на важливості контексту, стверджуючи, що контекст не був критерієм для визначення успішності чи провалу міських рухів, але він мав великий вплив на сприяння чи ускладнення досягнення цілей міських рухів [14]. Цю думку підтримали й інші дослідники, як-от С. Файнштейн та К. Гірт, вважаючи, що випадкові фактори, які відрізняють міські соціальні рухи від одного місця до іншого, не менш важливо теоретично досліджувати, аніж спільноти, над чим працював М. Кастельс [23, с. 198].

Шведська дослідниця низового активізму та соціальних рухів К. Якобссон (Jacobsson) також вказує, що суспільні рухи формує контекст, у якому вони з'являються. Постсоціалістичний контекст добре ілюструє обмеженість зосередження лише на протестах, масових чи вуличних, у вивченні суспільних рухів: «із таким підходом дослідники та інші спостерігачі ризикують прогледіти інші важливі форми протестних дій, і таким чином недооцінити чи хибно зрозуміти колективні дії, які власне відбуваються на місцях» [6]. Більше того, дослідниця застерігає, що очікуючи використання суспільними рухами в постсоціалістичних країнах того самого репертуару дій, що й, скажімо, у Західній Європі чи Північній Америці, є ризик недогледіти важливі форми колективної дії.

Підтверджуючи важливість врахування різних контекстів під час дослідження міських рухів С. Файнштейн пише, що впродовж 1960-х років успішні соціальні рухи були засновані на групах, що поділяють расовий, територіальний, клієнтський статуси. В ХХІ ст. же ефективність рухів означає організацію навколо статусу роботи, коли він перетинається з ситуацією довкола мігрантів чи гендеру. На її думку, міські соціальні рухи минулого зосереджені навколо проблем колективного споживання (за М. Кастельсом), а майбутні рухи повинні звернутись до проблем організації роботи нових видів працівників. Мінливий характер ринку праці вимагає об'єднань тимчасових працівників, домашніх робітників, самозайнятих осіб, а не традиційної організації навколо робочого місця, установи [11, с. 249-272].

Важливість впливу контексту на існування й розвиток міських рухів можна спостерігати при співставленні їх діяльності в різних країнах, регіонах. Розглядаючи типології міських рухів, звернемося спочатку до розуміння політичного активізму в посткомуністичних країнах. Чеський дослідник О. Цісар наводить чотири типи посткомуністичного активізму (post-communist activism) [10, с. 994-999]:

1) Учасницький або партисипативний активізм (participatory activism). Партисипативний активізм базується на членських організаціях, які мають хороші можливості доступу до політичної системи. До таких організацій дослідник відносить профспілки, оскільки вони змогли зберегти можливості до масової мобілізації після краху комунізму й мають сталих партнерів в державних інститутах. Порівнюючи з іншими типами активізму, профспілки проводять меншу кількість заходів та колективних подій, оскільки їхня взаємодія з політичною системою є формалізованою та конвенційною. Але під час такої мобілізації, ці організації здатні публічно демонструвати значну кількість прихильників. Таким чином, публічна самопрезентація заснована на «декількох заходах і багатьох учасниках» [9].

2) Активізм взаємодії (transactional activism). Цей тип активізму здебільшого зосереджений на міжорганізаційній взаємодії, а не прямій політичній мобілізації. Даний активізм стосується переважно невеликих правозахисних організацій чи рухів, які здебільшого діють в таких сферах як охорона навколишнього середовища, захист прав людини, жінок. Здебільшого такі рухи підтримуються за рахунок міжнародної фінансової допомоги. Тут формула зворотна до партисипативного активізму – багато подій, мало учасників. Інший відомий дослідник С. Тарроу під типом «активізму взаємодії» розуміє «тривалі або тимчасові зв'язки серед недержавних акторів та між ними і політичними партіями, представниками влади та іншими інститутами» [18, с. 79].

3) Радикальний активізм. Активісти цього типу стикають з політичною системою, яка повністю закрита до їхніх вимог. Їх здатність до формування мережі і співпраці є обмеженою. Вони мобілізують частіше, ніж «партисипативні активісти», але рідше, ніж «активісти взаємодії». Насильницькі стратегії використовуються ними частіше, ніж активістами інших типів.

4) Громадська самоорганізація (civic self-organization). Активісти цього типу організуються на початках без залучення якоїсь формальної організації чи неформальної групи. Цей тип характеризується самопрезентацією базованою на формулі «багато заходів, без організацій, декілька учасників». На думку польського дослідника Г. Піотровські активісти, що утворюють цей тип, орієнтовані на місцеві вимоги і проблеми, що важливі для локальних спільнот. Багато з цих груп у Східній Європі є урбаністичними, що інтерпретуються Д. Харві у вигляді концепції «права на місто» [19, с. 7].

Також О. Цісар виокремлює і п'ятий тип, базуючись на дослідженнях чеських активістів та соціальних рухів. Це «епізодична масова мобілізація», що складається з короткострокових заходів на основі публічного вираження вимог чи ідей великої кількості учасників з низькою здатністю взаємодіяти. На табл. 1 зображено всі п'ять типів активізму, що характерні для посткомуністичних країн [9].

Табл. 1. Типологія активізму.

Здатність мобілізувати

	Висока	Низька
Здатність взаємодіяти	Висока	Партисипативний активізм
	Низька	Активізм взаємодії
	Епізодична масова мобілізація	Радикальний активізм; Громадська самоорганізація

Джерело: Cisar O. A Typology of Extra-parliamentary Political Activism in Post-communist Settings: The Case of the Czech Republic [Electronic resource] / O. Cisar. – Mode of access: https://www.academia.edu/1906793/A_Typology_of_Extra-parliamentary_Political_Activism_in_Post-communist_Settings_The_Case_of_the_Czech_Republic

Для нашого дослідження найбільш цікавою є роль міських соціальних рухів в якості політичного актора міських режимів, їх здатності впливати на політику в місті та прийняття рішень, що важливі для міста. Польська дослідниця А. Кобернацька пише, що міські рухи, які стають дедалі більш впливовими, є індикатором сучасної демократії. Про це пише також відомий соціолог та політолог Ч. Тіллі, вказуючи на тісний зв'язок демократизації та соціальних рухів: «Соціальні рухи частково виникали з демократичних процесів, що мали місце в північноамериканських колоніях британських підданих, які виступали проти своїх правителів у XVIII столітті. Впродовж XIX століття соціальні рухи загалом процвітали і поширювались там, де відбувалась подальша демократизація та відступали там, де авторитарні режими згортали демократичні права. Ситуація продовжувалась і в XX та XXI століттях: карти повноцінних соціальних рухів та демократичних інститутів в значній мірі збігаються». Хоча одразу ж Ч. Тіллі застерігає про те, що соціальні рухи не обов'язково завжди підтримують або сприяють розвитку демократії. Рухи навіть частіше утворюються навколо окремих інтересів або невдоволень, аніж навколо вимог демократизації як такої [24, с. 125-126].

Останні десятиліття соціальні рухи показують, що можуть бути не тільки «продуктом демократії», а й «виробником демократії». Наприклад, вибори минулих років до органів місцевого самоврядування в Польщі показали значний зсув електоральних тенденцій – в основному зростання популярності серед молодих кандидатів, які часто пов'язані з новими рухами, а не з традиційними і впливовими політичними партіями. Більш того, міські рухи часто можуть ставати інструментами в руках досвідчених політиків у передвиборчій боротьбі (науковці це характеризують як фальшивий низовий активізм або «астротурфінг» (astroturfing)), що якраз і може бути спричинено більшою довірою громадян до учасників рухів, а не політичних партій. В той же час, такі рухи не мають формальних структур, щоб бути істотною політичною

альтернативою для традиційних партій, однак вони володіють значним інтелектуальним потенціалом, а їх постулати набагато ближчі до локальних громад. Хоча якраз через свою гнучку та широку організаційну структуру міські рухи і мають здатність здобувати знання про реальні потреби громадян [12, с. 205].

А. Кобернацька задається питаннями – що лежить в основі міських рухів: ще один спосіб протесту проти нинішньої форми здійснення політики? Чи інший спосіб вираження політичних поглядів, що може стати основою для розвитку демократії та держави загалом? Чи вони є відповіддю на складну і забюрократизовану систему, де пересічна людина намагається знайти свій власний канал комунікації з владою? Можливо рухи є ймовірною заміною політичних партій?

Міркуючи над цими питаннями, автор прийшов до висновку, що відповіді на них, дадуть змогу виокремити типи міських рухів відповідно до критерію загальної спрямованості в міській політиці:

1) **Протестні міські рухи**, що зосереджуються на опорі певним діям інших акторів міського режиму (наприклад, проти забудови зелених зон або реконструкції).

2) **Політико-експресивні рухи**, які прагнуть показати своє бачення на розвиток ситуації в міській спільноті. Тут може бути декілька варіантів таких рухів. По-перше, це квазі-політичні рухи, які здебільшого існують у вигляді громадських об'єднань, що однойменні то тієї чи іншої партії. Наприклад, в Україні таку діяльність активно проводить громадська організація «Самопоміч» (однойменна до політичної партії «Об'єднання «Самопоміч»), або громадсько-журналістський рух «Народний контроль» (співзвучно з партією «Народний рух «Народний контроль», також схожість логотипів) [1]. Хоча і між цими двома прикладами існує значна різниця. Базуючись на спостереженнях напередодні місцевих виборів 2015 року у м. Чернівці, діяльність ГО «Самопоміч» здебільшого стосувалась соціальних проектів. Громадсько-журналістський рух «Народний контроль» концентрував власну увагу на сфері політики, як загальнонаціональної, так і місцевої. По-друге, це громадські рухи або організації, члени яких повністю або частково зайняті в питаннях урбаністичного розвитку (міські громадські рухи розвитку). До прикладу, проведення громадською організацією «Буковинська агенція регіонального розвитку» серії публічних лекцій-тренінгів з питань розвитку міського простору Чернівців [2]. Така діяльність громадського сектору може здійснювати вплив на формування порядку денного в місті, пропонуючи власні альтернативи.

3) **Комунікативно-соціальні міські рухи**. Автор пропонує розширити погляд польської дослідниці, який обмежується тільки комунікацією з державою і включити до нього ще соціальну складову. Останнє передбачає те, що учасники рухів гуртуються не тільки через брак комунікації з владою, а й через брак внутрішньої групової комунікації між членами цієї соціальної групи. Як приклад, сформована он-лайн спільнота з назвою «Активний Гравітон» у соціальній мережі «Facebook», яка об'єднує жителів цього мікрорайону у Чернівцях. За допомогою он-лайн спілкування жителі мають змогу легко поділитись між собою проблемами, які їх оточують в міському просторі, ідеями вирішення, тобто це комунікативно-соціальна складова. Друга складова – це спільне звернення і комунікація із представниками влади, бізнесу, який включений в міську правлячу коаліцію.

4) **Міські рухи-мережі**. Як зазначає А. Кобернацька, важливо пам'ятати, що деякі рухи можуть об'єднувати зусилля і виходити за межі одного міста. Правило «сила всередині групи» починає працювати. Цей шлях розвитку міських рухів в перспективі може сприяти створенню додаткових місцевих організацій або навіть політичних партій. Таке уточнення польської дослідниці про «вихід за межі одного міста» автор статті вважає доцільним. Ілюстрацією міських рухів цього типу можуть бути такі

загальнонаціональні формування як громадянська мережа «Опора» чи громадський рух «Чесно». Активісти цих рухів присутні у багатьох регіонах та містах України й окрім того, що виконують функції ширших цілей своїх об'єднань, вони також приймають участь у вирішенні проблем міського розвитку [5].

К. Пікванс пропонує іншу типологію міських соціальних рухів, засновану на предметі боротьби городян. Він виділив чотири таких предмети боротьби: 1) виділення житла і послуг; 2) доступ до житла і послуг; 3) контроль і управління міським середовищем; 4) соціальні та екологічні загрози. Зрозуміло, що учасники відповідних рухів можуть перетинатися, та і самі громадські рухи одночасно можуть переслідувати декілька цілей [17, с. 133]. К. Пікванс попереджає про можливість маніпуляції ідеями соціальної справедливості з боку різних політичних сил і допускає можливість альянсу між активістами низових рухів і політичними партіями. Також дослідник пропонує власну відповідь на питання про те, коли ж соціальні рухи робляться саме міськими. На його думку, повинні, по-перше, мати місце саме місцеві політичні рухи; по-друге, учасники рухів повинні жити недалеко один від одного; по-третє (цей критерій сформулював М. Кастельс) повинно підніматися питання колективного споживання благ міського життя (транспорту, житла, охорони здоров'я і т. д.) [4, с. 350].

Польські дослідники, аналізуючи досвід функціонування міських соціальних рухів у своїй країні виокремили чотири їх типи: 1) неоанархістські рухи (зміщення фокусу з державної влади до економічної влади); 2) рухи орендарів житла (*tenants' movements*); 3) рухи «середнього класу»; 4) рухи третього сектору або «рухи неурядових організацій» (*non-governmental-organizations-kind-of-movements*). При чому польські дослідники класифікують рухи першого і другого типів (неоанархістів та орендарів житла), як таких, що входять до однієї категорії «руху бідних людей», що борються з економічною нерівністю капіталістичної системи. Це першочергово їх і відрізняє від інших типів політичної боротьби багатших груп [20]. Відповідно до теорії міських режимів і їх типології, згаданої на початку статті, міські рухи середнього класу є тим актором, причому політичним, що може входити до правлячої коаліції і вирішувати питання розвитку міста. Тобто наявність таких рухів в місті може змінювати порядок денний міської коаліції і, як результат, вектор розвитку міста.

До прикладу, французька дослідниця С. Боді-Гендро (*S. Body-Gendrot*) аналізуючи низову мобілізацію в окремому районі Парижа дійшла наступного висновку. Низова мобілізація і районний рух були ефективними, оскільки середній клас відіграв центральну роль у формуванні спільної правлячої коаліції і тиснув на чиновників для прийняття необхідних рішень. Ця участь середнього класу розширила ресурси районного об'єднання, що дозволило діяти ширше в межах встановлених соціальних відносин, а не в опозиції до них [21, с. 125-143].

Інші європейські дослідники розглядають два типи міських рухів. Перший тип часто описується як проста реакція на політику в сфері міського планування та інфраструктури, згідно якого громадяни намагаються подолати принизливий для них ярлик «NIMBY» (*Not In My Back Yard Movements* – пер. Лиш би не на моєму задньому дворі), що його «вішають» їм потужні міські актори для того, щоб позбавити легітимності їхні протести. Другий тип репрезентується орендарями житла та соціальними центрами і описується, як більш радикальний з точки зору арсеналу дій та колективної ідентичності [7, с. 201].

Активна участь в міських рухах жителів Іспанії спонукала тамтешніх науковців до ретельних досліджень цього явища. Для нас цікавими є використані критерії для типологізації міських рухів. Грунтуючись на значенні рухів, дослідники першочергово класифікують їх залежно від масштабу: внутрішні міські, регіональні чи міські, національні. Вони вказують, що навіть у випадку того, що вимоги руху носять загальний

характер (за пряму демократію, право на житло, боротьбу з корупцією і т.д.), вони повинні бути пов'язані з певним просторовим розташуванням (корелюється з вище наведеними прикладами автора міських рухів-мереж). Другий критерій стосується тих суб'єктів, яких рух закликає до протесту: район та/чи місто, політики й громадські діячі, на захист громадських послуг чи зайнятості. Третій критерій це мета руху: поліпшення умов проживання в місті чи районі; підтримка соціальних стандартів; повніше здійснення демократичних прав і свобод; посилення публічного контролю за економікою. І останній критерій – соціальний рух також визначається тим рівнем публічної влади, якому вони протистоять: місцеві ради, що втягнуті в неоліберальне планування міста; уряди, що скорочують соціальне забезпечення або придушують права; економічна олігархія; корумповані політичні діячі [13, с. 134].

У відповідності до цих чотирьох змінних, іспанські дослідники здійснюють класифікацію міських соціальних рухів. 1) Перший тип базується на масштабі і мотивації до мобілізації й складається з рухів мешканців районів міст (*neighborhoods movements*). Ці рухи виступали противниками дорогих перебудов та модернізації міського простору у різних частинах Іспанії, починаючи ще з 1960-х років. Аналізуючи випадки цього типу дослідники ідентифікують глибоку вкоріненість соціальних рухів всередині міської громади, що виражається на «вулицях» в прагненнях захистити себе, відмові від облагороджування міста за рахунок дорогих будівельних робіт, формуванні альтернативного порядку денного, який орієнтований на вимозі інвестування в місцеві громадські послуги. Загалом такі типи низових рухів в Іспанії поширювались в багатьох містах із спільним гаслом «район слугує/існує для його жителів» (*the neighbourhood at the service of its inhabitants*) [13, с. 134-135].

2) Друга група стосується рухів, що вимагають різноманітних прав, як от житла, зайнятості, освіти, системи загальної охорони здоров'я. Рухи цього типу не обмежуються окремими районами. Вони виростають на національному рівні, але часто можуть існувати й автономно на рівні регіонів чи міст [13, с. 135].

3) Третя група рухів стосується вимог прямої демократії й ідеї «міста для жителів». Якщо для рухів першого типу характерним є колективний самозахист районів міста і здатність локальної спільноти бути активним учасником життя міста, то у випадку цього третього типу слогани соціальних рухів ширші. Вони не концентруються на окремому районі, місті чи території та вимогах їх покращення. Їх вимоги є загальними, а рухи цього типу інтенсивно формуються у мережі. Хоча учасники таких міських рухів базуються навколо конкретних ідей розширення зелених зон в містах чи створення публічних просторів для комунікації і т.д.. За допомогою таких локальних дій ці рухи борються за своє справжнє «право на місто», відповідно до термінології А. Лефевра.

4) Даний тип міських рухів стосується представленості їх завдяки внесення в порядок денний міської влади протесту. Дослідники відзначають, що якщо ці локальні рухи можуть протистояти масштабним планам забудови, то вони можуть здійснювати управління простором навколо себе за допомогою нових форм комунітаризму. Тобто такі міські рухи виступають за право приймати рішення, права управляти розвитком території більш демократично [13, с. 135].

Це певним чином перегукується із думкою, що міські рухи можуть репрезентувати ширше коло цінностей, ідеалів чи емансипаторських можливостей. З часом міські рухи втрачають свій місцевий (*localist*) ухил і формують більш загальні вимоги чи ідеї. Іншими словами, оскільки міські активісти спочатку діють локально, вони згодом починають мислити глобально, і ці глобальні роздуми часто приводять до усвідомлення, що локальної діяльності недостатньо для досягнення загальних цілей [17, с. 132]. Як бачимо, третій і четвертий тип мають значну спільність у плані розширення прав і можливостей демократичного самоуправління.

5) Останній тип міських рухів, який дослідники виокремили в Іспанії, стосується зростаючого політичного характеру об'єднань і фокусуванні на масовій мобілізації задля того, щоб отримати владу [13, с. 135].

Однією із характеристик сучасних міських рухів є те, що вони не мають узгодженого та визначеного спільного бачення ідеального суспільства, за яке вони борються. На думку М. Майер одні з важливих питань для наступних досліджень міських рухів можуть бути такими: «Що в урбанізмі є для того, щоб підживити політичні дії? Чи є якийсь специфічний образ активності міських рухів, щоб діяти політично? Який визвольний потенціал міста сьогодні?» [16, с. 286-287]. Спрямованість цих питань і напрямків наукових пошуків підкреслює політичну складову діяльності міських рухів, що є тільки додатковим аргументом до тези, що рухи є політичним актором міських режимів.

Розглянуті типології міських рухів і запропонована автором показують наявність як спільних, так і відмінних рис цього явища в різних контекстах. Протестний потенціал міських рухів відзначається практично всіма дослідниками. Але, до прикладу, рухи орендарів житла є поширеними в Польщі, Іспанії чи Франції, але не в Україні. Як схожі цілі протестів міських рухів в різних країнах можна відзначити боротьбу з незаконними забудовами і проти зниження зелених зон; або боротьба за розширення демократичних прав і свобод.

Список використаної літератури:

1. Кривко А. ГО «Народний контроль»: мімікрія під журналістський бренд [Електронний ресурс] / А. Кривко, І. Фещенко. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/10/9/7084290/>; Kryvko A. HO «Narodnyi kontrol»: mimikriia pid zhurnalistskyi brend [Elektronnyi resurs] / A. Kryvko, I. Feshchenko. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/10/9/7084290/>

2. Лебухорська Т. Про чернівчан, які змінюють місто дізнавались учасники лекції-дискусії [Електронний ресурс] / Т. Лебухорська. – Режим доступу: <https://sites.google.com/a/bard.cv.ua/www/home/news/prochernivcanakizminuutmistodiznavalisucasnikekcie-diskusii>; Lebukhorska T. Pro chernivchan, yaki zminiuiut misto diznavaly uchasnyky leksii-diskusii [Elektronnyi resurs] / T. Lebukhorska. – Rezhym dostupu: <https://sites.google.com/a/bard.cv.ua/www/home/news/prochernivcanakizminuutmistodiznavalisucasnikekcie-diskusii>

3. Рубл Б. Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти в Монреалі, Вашингтоні та Києві / Б. Рубл. – Київ : Критика, 2007. – 336 с. ; Rubl B. Kapital rozmaistoty. Transnatsionalni mihranty v Monreali, Vashynhtoni ta Kyievi / B. Rubl. – Kyiv : Krytyka, 2007. – 336 s.

4. Трубина Е. Город в теории: опыт осмысления пространства / Е. Трубина. – Москва : Новое литературное обозрение, 2011. – 520 с. ; Trubina Ye. Gorod v teorii: opyt osmysleniya prostranstva / Ye. Trubina. – Moskva : Novoe literaturnoe obozrenie, 2011. – 520 s.

5. У Чернівцях відбувся форум «Влада і громада: Чесна розмова про майбутнє Чернівців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://democracylab.org.ua/u-chernivcyah-vidbuvsya-forum-vlada-gromada/>; U Chernivtsiakh vidbuvsia forum «Vlada i hromada: Chesna rozmova pro maibutnie Chernivtsiv» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://democracylab.org.ua/u-chernivcyah-vidbuvsya-forum-vlada-gromada/>

6. Якобссон К. Мобілізація міських суспільних рухів у Центральній-Східній Європі [Електронний ресурс] / К. Якобссон. – Режим доступу: <http://mistosite.org.ua/uk/articles/m%D1%96ska-nyzova-mob%D1%96i%D1%96zacz%D1%96ya-v-czentralno-sx%D1%96dn%D1%96j-yevrope%D1%96>; Jakobsson K. Mobilizatsiia miskykh suspilnykh rukhiv u Tsentralno-

Skhidnii Yevropi [Elektronnyi resurs] / K. Yakobsson. – Rezhym dostupu: <http://mistosite.org.ua/uk/articles/m%D1%96ska-nyzova-mob%D1%96%D1%96zacz%D1%96ya-v-czentralno-sx%D1%96dn%D1%96j-yevrop%D1%96>

7. Andretta M. Urban Dynamics and Social Movements / M. Andretta, G. Piazza, A. Subirats // The Oxford handbook of social movements / ed. by D. della Porta, M. Diani. – New York : Oxford University Press, 2015. – 835 p.

8. Castells M. The City and the Grassroots: A Cross-Cultural Theory of Urban Social Movements / M. Castells. – Berkeley, Los Angeles : University of California Press, 1983. – 450 p.

9. Cisar O. A Typology of Extra-parliamentary Political Activism in Post-communist Settings: The Case of the Czech Republic [Electronic resource] / O. Cisar // Beyond NGO-ization The Development of Social Movements in Central and Eastern Europe / ed. by K. Jacobsson; S. Saxonberg. – Mode of access : https://www.academia.edu/1906793/A_Typology_of_Extraparliamentary_Political_Activism_in_Post-communist_Settings_The_Case_of_the_Czech_Republic

10. Cisar O. Post-Communism and Social Movements / O. Cisar // Encyclopedia of Social and Political Movements / eds. D. Snow, D. della Porta, B. Klandermans, and D. McAdam. – London : Blackwell, 2013. – Vol. 3. – P. 994-999.

11. Fainstein S. Can We Make the Cities We Want? / S. Fainstein // The Urban Moment / ed. by S. Body-Gendrot, R. Beauregard. – Thousand Oaks : Sage, 1999. – P. 249-272

12. Kobiernacka A. Urban movements as an expression of contemporary democracy / A. Kobiernacka // Polish political science yearbook. – 2015. – Vol. 44. – P. 204-219.

13. Lois-Gonzalez R. C. The revival of urban social and neighborhood movements in Spain: a geographical characterization / R. C. Lois-Gonzalez, M. J. Pineira-Mantinan // DIE ERDE – Journal of the Geographical Society of Berlin. – 2015. – Vol. 146. №. 2-3. – P. 127-138

14. Lopez J. A. M. From social movements to social factory. The 15M movement in Poble Nou, Barcelona [Electronic resource] / J. A. M. Lopez. – Mode of access : https://www.psa.ac.uk/sites/default/files/conference/papers/2014/Paper_SM_Social_Factory_jo_seamansilla_1.pdf

15. Manuel Castells : «The space of autonomy: Cyberspace and urban space in networked social movements» [Electronic resource]. – Mode of access : <https://civic.mit.edu/blog/schock/manuel-castells-the-space-of-autonomy-cyberspace-and-urban-space-in-networked-social>

16. Mayer M. Social movements in urban politics: trends in research and practice / M. Mayer, J. Boudreau // Oxford Handbook on Urban Politics / ed. by P. John, K. Mossberger, S. E. Clarke. – Oxford : Oxford University Press, 2012. – P. 273-292.

17. Parker S. Urban Theory and the Urban Experience: Encountering the City / S. Parker. – London : Routledge, 2004. – 210 p.

18. Petrova T. Transactional and Participatory Activism in the Emerging European Polity: The Puzzle of East Central Europe / T. Petrova, S. Tarrow // Comparative Political Studies, 2007. – № 40(1). – P. 74-94

19. Piotrowski G. What are Eastern European Social Movements and How to Study Them? / G. Piotrowski // Intersections. East European Journal of Society and Politics. – 2015. – Vol. 1. № 3. – P. 4-15

20. Polanska D. The rise of urban social movements in Poland: Neoliberal models of post-socialist urban transformation and the case of squatting and tenants' movement in Poland [Electronic resource] / D. Polanska. – Mode of access :

[http://www.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/cbees_engelsk_1412582982411_dominika_v_polanska_pdf/\\$File/dominika_v_polanska.pdf](http://www.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/cbees_engelsk_1412582982411_dominika_v_polanska_pdf/$File/dominika_v_polanska.pdf)

21. Stone C. N. The politics of urban development / C. N. Stone, H. T. Sanders. – Lawrence, Kan. : University Press of Kansas, 1987. – 313 p.

22. Stone C. Urban regimes and the capacity to govern: a political economy approach / C. Stone // Journal of Urban affairs. – 1993. – Vol. 15, Issue 1. – P. 1-28

23. Theories of urban politics / ed. by D. Judge, G. Stoker, H. Wolman. – Calif. : Sage Publications, 1995. – 310 p.

24. Tilly C. Social movements, 1768-2004 / C. Tilly. – Boulder : Paradigm publishers, 2004. – 194 p.

25. Urban politics: cities and suburbs in a global age / by B. H. Ross, M. A. Levine. – 8th ed. – New York : Routledge, 2015. – 344 p.

Стаття надійшла до редакції: 10.10.2016 р.

A. Kuchuran

LOCAL POLITICS AND THE TYPES OF URBAN SOCIAL MOVEMENTS

This article focuses on urban social movements as active actors of urban politics. Based on urban regime theory the article supports an opinion that civil society in cities can make changes and be a political actor. The author focuses on the urban social movements and their participation in local politics.

The author proposes four types of urban social movements based on the criteria of their general activities in city politics: 1) urban protest movements; 2) urban political expression movements (includes two subtypes - quasi political movements and urban civic movements of developments); 3) urban communicative and social movements; 4) urban movements-network.

The author also analyzes the typology of urban social movements of some European scientists and considers the significant of the context in studies of urban movements and political activism.

Keywords: *urban social movements, urban regime, types of urban movements, urban policy, local politics.*

УДК 323.21:172.1М.Вебер

А.М. Міщенко

КОМПРОМІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ МОРАЛЬНОЇ ДИЛЕМИ В ПОЛІТИЦІ: КОНЦЕПЦІЯ МАКСА ВЕБЕРА

У статті проаналізовано компромісний підхід до співвідношення політики і моралі на прикладі концепції видатного німецького мислителя Макса Вебера. Визнаючи політику сферою втілення легітимного насильства, він заперечує можливість використання критеріїв абсолютної моралі задля оцінки політичних дій. Проте етику можна умовно поділити на етику переконання й етику відповідальності. А вміле використання обох цих типів дозволяє політику приймати адекватні ситуації рішення.

Ключові слова: *політика, мораль, моральна дилема в політиці, компромісний підхід до розв'язання моральної дилеми в політиці, Макс Вебер.*

Розв'язання моральної дилеми в політиці – надзадача, яку століттями ставлять перед собою мислителі. В ході філософського дискурсу викристалізувалося два основні підходи до співвідношення політики та моралі – аристотелівський та макіавеллістський. Іншими словами, етизація політики та ціннісно-нейтральний підхід до розв'язання